

Lieta C-700/22

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu

Iesniegšanas datums:

2022. gada 15. novembris

Iesniedzējtiesa:

Nejvyšší soud (Čehijas Republika)

Datums, kurā pieņemts iesniedzējtiesas nolēmums:

2022. gada 26. septembris

Prasītājas:

RegioJet a.s.

STUDENT AGENCY k.s.

Atbildētājas:

České dráhy, a.s.

Správa železnic, státní organizace

Česká republika, Ministerstvo dopravy

[..] LĚMUMS

Nejvyšší soud (Augstākā tiesa) [..] prasītāju **a) *RegioJet a.s.*, [..] b) *STUDENT AGENCY k.s.*, [..] lietā pret atbildētājām 1) *České dráhy, a.s.*, [..] 2) *Správa železnic, státní organizace*, (Dzelzceļa pārvalde, valsts organizācija) [..] 3) *Česká republika – Ministerstvo dopravy* (Čehijas Republika – Satiksmes ministrija), [..] par nelikumīgi piešķirta valsts atbalsta atmaksu un aizsardzību pret negodīgu konkurenci, ko izskata *Městský soud v Praze* (Prāgas pilsētas tiesa), lietas Nr. Cm 6/2015, par prasītāju kasācijas sūdzību par *Vrchní soud v Praze* (Prāgas Augstākās tiesas) 2020. gada 23. septembra spriedumu, Nr. 3 Cmo 10/2019-463, kura redakcija tika labota ar 2020. gada 3. decembra lēmumu Nr. 3 Cmo 107/2019-501, un par pirmās atbildētājas kasācijas sūdzību par šo lēmumu par labojumiem, nosprieda:**

I. [..]

II. Pamatojoties uz Līguma par Eiropas Savienības darbību 267. pantu *Nejvyšší soud vēršas* Eiropas Savienības Tiesā un lūdz sniegt atbildi uz šādu prejudiciālu jautājumu:

Vai Līguma par Eiropas Savienības darbību 108. panta 3. punkta pēdējais teikums ir jāinterpretē tādējādi, ka valsts tiesai tiesvedībā, kas uzsākta pēc trešās personas (konkurenta) lūguma, ir pienākums uzdot atbalsta saņēmējam atmaksāt atbalstu, kas piešķirts, pārkāpjot šo tiesību normu, pat tad, ja (līdz tiesas lēmuma pieņemšanas dienai) ir iestājies noilguma termiņš Komisijas tiesībām saskaņā ar Padomes Regulas (ES) 2015/1589 (2015. gada 13. jūlijs), ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus Līguma par Eiropas Savienības darbību 108. panta piemērošanai, 17. panta 1. punktu, kā rezultātā piešķirtais atbalsts ir uzskatāms par pastāvošu atbalstu saskaņā ar šīs regulas 1. panta b) punkta iv) apakšpunktu un 17. panta 3. punktu?

P a m a t o j u m s:

I

Lietas faktiskie apstākļi un līdzšinējā tiesvedība Čehijas tiesās

1. Šajā lietā (tostarp) ir strīds par naudas atbalsta atmaksu, kas, pēc prasītāju domām, ir valsts atbalsts, ko otrā prasītāja ar trešās atbildētājas līdzdalību nelikumīgi piešķīrusi pirmajai atbildētājai.
2. Prasītājas kā pirmās atbildētājas konkurentes apgalvo, ka – samaksājot pārdošanas cenu saskaņā ar 2008. gada 26. jūnijā starp pirmo atbildētāju kā pārdevēju un otro atbildētāju kā pircēju noslēgto uzņēmuma daļas pārdošanas līgumu –, pirmajai atbildētājai tika nelikumīgi piešķirts valsts atbalsts, jo, no vienas puses, nolīgta pārdošanas cena bija paaugstināta par prasības pieteikumā norādīto summu un, no otras puses, samaksājot pārdošanas cenu ar valsts līdzekļiem, pirmā atbildētāja pārdeva mantu, ko tā sākotnēji bija ieguvusi kā valsts ieguldījumu natūrā, lai pārvaldītu dzelzceļa infrastruktūru sabiedrības interesēs.
3. Pirmās instances tiesa [*Městský soud v Praze* (Pilsētas tiesa Prāgā)] ar 2019. gada 6. februāra spriedumu [...] prasības pieteikumu noraidīja. Pēc tam, kad prasītājas iesniedza apelācijas sūdzību, apelācijas tiesa [*Vrchní soud v Praze* (Augstā tiesa Prāgā)] ar 2020. gada 23. septembra spriedumu [...] atstāja spēkā pirmās instances tiesas spriedumu pēc būtības.
4. Apelācijas tiesa savu lēmumu pamatoja ar to, ka Komisija nav uzsākusi procedūru par iespējamo nelikumīgo atbalstu, tāpēc ir beidzies noilguma termiņš saskaņā ar Padomes Regulas (ES) 2015/1589 17. panta 1. punktu. Apelācijas tiesa uzskata, ka attiecīgās pārdošanas cenas samaksa, pat ja tas ir valsts atbalsts, ir jāuzskata par pastāvošu valsts atbalstu, tāpēc tiesa nevar uzdot to atmaksāt, pamatojoties uz LESD 108. panta 3. punktu.

5. Prasītājas iesniedza kasācijas sūdzību par apelācijas tiesas spriedumu, apgalvojot, ka ir nepareizi piemērotas tiesību normas.

6. Kasācijas tiesa kasācijas tiesvedībā norādīja, ka tās lēmums lietā ir atkarīgs no atbildes uz jautājumu, vai Komisijas tiesību atgūt atbalstu noilguma termiņa izbeigšanās liedz valsts tiesai, tieši piemērojot LESD 108. panta 3. punktu, uzdot atbalsta saņēmējam atmaksāt atbalstu, par kuru Komisijai nav paziņots saskaņā ar šo pantu.

II

Atbilstošās valsts tiesību normas

7. Pamats lietas izlemšanai ir tieši piemērojamo Savienības tiesību aktu noteikumu piemērošana. Valsts tiesību normas nav piemērojamas.

III

Piemērojamās Eiropas Savienības tiesības

8. Saskaņā ar LESD 107. panta 1. punktu – ievērojot citus Līgumā paredzētos noteikumus –, ja vien Līgumi neparedz ko citu, ar iekšējo tirgu nav saderīgs nekāds atbalsts, ko piešķir dalībvalstis vai ko jebkādā citā veidā piešķir no valsts līdzekļiem un kas rada vai draud radīt konkurences izkropļojumus, dodot priekšroku konkrētiem uzņēmumiem vai konkrētu preču ražošanai, ciktāl tāds atbalsts iespaido tirdzniecību starp dalībvalstīm.

9. LESD 108. panta 1. punktā ir noteikts, ka Komisija, sadarbojoties ar dalībvalstīm, pastāvīgi pārskata visas palīdzības piešķiršanas sistēmas, kas pastāv šajās valstīs. Tā iesaka šīm valstīm attiecīgus pasākumus, kas vajadzīgi sakarā ar iekšējā tirgus pakāpenisku attīstību vai darbību.

10. Saskaņā ar LESD 108. panta 2. punkta pirmo teikumu, ja Komisija, likusi ieinteresētajām pusēm iesniegt piezīmes, konstatē, ka atbalsts, ko piešķirusi kāda valsts vai kas piešķirts no šīs valsts līdzekļiem, ievērojot šā Līguma 107. pantu, nav saderīgs ar iekšējo tirgu, vai arī konstatē, ka šādu atbalstu izlieto nepareizi, tā pieņem lēmumu par to, ka attiecīgajai valstij Komisijas noteiktā termiņā tāds atbalsts jāizbeidz vai jāmaina.

11. Saskaņā ar LESD 108. panta 3. punktu plāni piešķirt vai mainīt atbalstu ir jā dara zināmi Komisijai laikus, lai Komisija varētu iesniegt savas piezīmes. Ja Komisija atzīst, ka, ievērojot 107. pantu, šādi plāni nav saderīgi ar iekšējo tirgu, tā nevilcinoties sāk 2. punktā paredzēto procedūru. Attiecīgā dalībvalsts nesāk īstenot pašas ierosinātos pasākumus, kamēr šī procedūra nav beigusies ar galīgo lēmumu.

12. Saskaņā ar Padomes Regulas (ES) 2015/1589 1. panta b) punkta iv) apakšpunktu minētajā regulā “pastāvošais atbalsts” ir atbalsts, ko uzskata par pastāvošu atbalstu saskaņā ar šīs regulas 17. pantu.

13. Saskaņā ar Padomes Regulas (ES) 2015/1589 1. panta c) punktu minētajā regulā “jauns atbalsts” ir jebkurš atbalsts, t. i., atbalsta shēmas un individuāls atbalsts, kas nav pastāvošs atbalsts, tostarp pastāvoša atbalsta grozījumi.

14. Saskaņā ar Padomes Regulas (ES) 2015/1589 1. panta f) apakšpunktu minētajā regulā “nelikumīgs atbalsts” ir jauns atbalsts, kas ieviests, pārkāpjot LESD 108. panta 3. punktu.

15. Saskaņā ar Padomes Regulas (ES) 2015/1589 17. panta 1. un 3. punktu uz Komisijas tiesībām atgūt atbalstu attiecas 10 gadu noilguma termiņš (1. punkts). Jebkāds atbalsts, attiecībā uz kuru ir beidzies noilguma periods, uzskatāms par pastāvošu atbalstu (3. punkts).

IV

Prejudiciālā jautājuma pamatojums

16. Šķiet lietderīgi norādīt, ka uzdotsais jautājums attiecas tikai uz atbalsta saņēmēja pienākumu atmaksāt atbalstu kā tādu (t. i., bez jebkādiem citiem iespējamām prasījumiem, kas izriet no atbalsta nelikumības saskaņā ar LESD 108. panta 3. punktu, tostarp, piemēram, procentiem par priekšlaicīgi piešķirtu atbalstu vai zaudējumu atlīdzības).

17. Turklāt šķiet lietderīgi norādīt, ka šajā lietā jautājums nav par to, kāds ir noilguma termiņš tiesībām (citādi pamatotām) atmaksāt nelikumīgi piešķirtu atbalstu, pamatojoties uz LESD 108. panta 3. punkta tiešu piemērošanu, valsts tiesas tiesvedībā, bet gan par to, vai saņēmējam ir pienākums atmaksāt arī tādu atbalstu, kas saskaņā ar Padomes Regulas (ES) 2015/1589 1. panta b) punkta iv) apakšpunktu kopsakarā ar 17. panta 3. punktu, ņemot vērā tajā noteikto noilguma termiņu, ir uzskatāms par pastāvošu atbalstu jeb atbalstu, kuram (vismaz saskaņā ar šo noteikumu formulējumu) LESD 108. panta 3. punkts (vismaz nākotnē) nav piemērojams.

18. Citētās Savienības tiesību normas nesniedz neapšaubāmu atbildi uz jautājumu par to, kā Komisijas tiesību atgūt atbalstu noilgums saskaņā ar Padomes Regulas (ES) 2015/1589 17. panta 1. punktu ietekmē saņēmēja pienākumu atmaksāt atbalstu, kas piešķirts, pārkāpjot LESD 108. panta 3. punktu, kurš (pretējā gadījumā) būtu piemērojams saņēmējam, šo tiesību normu piemērojot tieši, vai arī vai valsts tiesai ir pienākums uzdot izpildīt šo pienākumu [skat. Padomes Regulas (ES) 2015/1589 pamatojuma 25. punktu, skat. arī, piemēram, Tiesas spriedumus, 1996. gada 11. jūlijs, *Syndicat français de l'Express international (SFEI) u.c./La Poste u.c.*, C-39/94, un 2011. gada 8. decembris, *Residex Capital IV CV/Gemeente Rotterdam*, C-275/10].

19. Regulas (ES) 2015/1589 pamatojuma 26. punktā ir gan noteikts, ka juridiskās noteiktības nolūkā nelikumīgam atbalstam vajadzētu noteikt 10 gadu noilguma termiņu, pēc kura beigām nav iespējams prasīt atgūšanu. Tomēr nav skaidrs, vai šis ierobežojums un tā sekas attiecas tikai uz iespējamo Komisijas lēmumu pieņemšanu (saskaņā ar minētās regulas 16. pantu), vai arī dažas no šīs normas sekām var izpausties (arī) valsts tiesas lēmumu pieņemšanā, pamatojoties uz LESD 108. panta 3. punkta tiešu piemērošanu.

20. Tāpat Komisijas paziņojumā par valsts atbalsta noteikumu izpildi valstu tiesās (2021/C 305/01), no vienas puses, ir minēts, ka Padomes Regulā (ES) 2015/1589 nav noteikumu par valstu tiesu pilnvarām un pienākumiem (70. punkts), bet, no otras puses, paziņojumā ir uzsvērts, ka, īstenojot valsts atbalsta noteikumus, valstu tiesu loma ir ierobežota un tās tikai novērtē, vai atbalsta pasākums ir pastāvošs atbalsts, un ja ir, valsts tiesai nav jānovērtē LESD 108. panta 3. punkta pārkāpums (69. punkts).

21. Tādējādi, pēc iesniedzējtiesas domām, attiecīgās Savienības tiesību normas nesniedz skaidru atbildi uz aplūkojamo jautājumu (vai arī tās nav *acte clair*).

22. Tiesa vairākos spriedumos ir izteikusies par jautājumu un sekām, kas saistītas ar noilguma termiņa izbeigšanos attiecībā uz Komisijas tiesībām atgūt atbalstu saskaņā ar Padomes Regulas (ES) 2015/1589 17. panta 1. punktu [vai iepriekš saskaņā ar Padomes Regulas (EK) Nr. 659/1999 (1999. gada 22. marts), ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus EK līguma 93. panta piemērošanai, 15. panta 1. punktu]. Tomēr tie ir taisīti atšķirīgos faktiskajos apstākļos vai izvērtējot atšķirīgus prasījumus nekā šajā lietā.

23. Savā 2006. gada 5. oktobra spriedumā *Transalpine Ölleitung in Österreich GmbH u.c./Finanzlandesdirektion für Tirol u.c.*, C-368/04, Tiesa formulēja vispārēju principu, ka ar regulu ir kodificēta un pastiprināta Komisijas prakse valsts atbalstu pārbaudes jomā un šajā regulā nav nevienas normas par valsts tiesu pilnvarām un pienākumiem; valsts tiesu darbību joprojām reglamentē Līguma normas, kuras interpretē Tiesa.

24. Vēlāk 2015. gada 16. aprīļa spriedumā *Trapeza Eurobank Ergasias AE/Agrotiki Trapeza tis Ellados AE (ATE)*, C-690/13, Tiesa precizēja, ka saskaņā ar Regulas Nr. 659/1999 1. panta b) punktu atbalsts var tikt atzīts par pastāvošu atbalstu tad, ja tas ticis piešķirts pirms Līguma spēkā stāšanās attiecīgajā dalībvalstī, bet jau ir beidzies minētās regulas 15. panta 3. punktā paredzētais 10 gadu noilguma termiņš, tādējādi šādā gadījumā dalībvalstij nav pienākuma ievērot EK līguma 88. panta 3. punktā paredzēto iepriekšējās pārbaudes procedūru. Tiesa tā ir nolēmusi, vērtējot atbalstu, proti, privilēģiju, kas piešķirta sabiedriskās lietderības bankai, lai tā varētu vienpusēji reģistrēt hipotēku, pamatojoties uz 1929. gada valsts tiesību aktu noteikumiem, vai vērtējot jautājumu par to, vai piemērot vai nepiemērot attiecīgos valsts tiesību normu. Tādējādi tas neattiecas uz valsts tiesas pienākumu uzdot saņēmējam – pēc šī

saņēmēja konkurenta iesniegtās prasības – atmaksāt piešķirto atbalstu (vai atmaksāt piešķirto atbalstu piešķirējai iestādei).

25. Eiropas Kopienų Pirmās instances tiesa 2002. gada 30. aprīļa spriedumā apvienotajās lietās T-195/01 un T-207/01 *Government of Gibraltar*/Eiropas Kopienų Komisija, nolēma, ka Regulas Nr. 659/1999 15. pantā noteiktais noilguma termiņš nekādā veidā neizsaka vispārēju principu, ka jauns atbalsts tiek pārveidots par pastāvošu atbalstu, bet tikai izslēdz tāda atbalsta atgūšanu, kas piešķirts vairāk nekā 10 gadus pirms Eiropas Komisijas pirmās iejaukšanās.

26. Tomēr arī šajā gadījumā šis apgalvojums tika formulēts, nevis izvērtējot valsts tiesas pienākumu uzdot saņēmējam atmaksāt atbalstu, kas piešķirts saskaņā ar LESD 108. panta 3. punkta (vai EK līguma 88. panta 3. punkta) tiešu piemērošanu, bet gan pārbaudot Komisijas lēmumu sākt oficiālu izmeklēšanas procedūru, pamatojoties uz EK līguma 88. panta 2. punktu un Regulu Nr. 659/1999.

27. Attiecībā uz Padomes Regulas (ES) 2015/1589 17. panta 1. punktā [vai arī Padomes Regulas (EK) Nr. 659/1999 15. panta 1. punktā] paredzētā termiņa raksturu Tiesa ir lēmusi arī 2019. gada 5. marta spriedumā *Eesti Pagar AS/Ettevõtuse Arendamise Sihtasutus a Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium*, C-349/17, un 2020. gada 30. aprīļa spriedumā *Nelson Antunes da Cunha, Lda/Instituto de Financiamento da Agricultura e Pescas IP (IFAP)*, C-627/18. Tā norādīja, ka šajā tiesību normā paredzētais noilguma termiņš attiecas tikai uz Komisijas tiesībām atgūt atbalstu, tādēļ to nevar piemērot valsts kompetento iestāžu procedūrām par nelikumīgi piešķirta atbalsta atgūšanu.

28. Tomēr šajos spriedumos Tiesa aplūkoja jautājumu par šajā tiesību normā noteiktā noilguma termiņa nozīmi attiecībā uz iespēju, ka ir noilguši prasījumi (citādi, iespējams, pamatoti), kas celti valsts tiesā saskaņā ar LESD 108. panta 3. punktu [vai pēc Komisijas lēmuma saskaņā ar Padomes Regulas (ES) 2015/1589 16. pantu]. Tomēr šajā lietā iesniedzējtiesas lēmums nav atkarīgs no pirmās atbildētājas kā atbalsta saņēmējas izvirzītā iebilduma par (citādi, iespējams, pamatotu) prasījumu, kas izriet no LESD 108. panta 3. punkta, noilgumu pamatotības izvērtēšanas, bet gan ir atkarīgs no atbildes uz jautājumu, vai pirmajai atbildētājai kā atbalsta saņēmējai ir pienākums atmaksāt arī tādu nepaziņotu atbalstu, kas Padomes Regulas (ES) 2015/1589 17. panta 1. punktā minētā termiņa objektīvas izbeigšanās rezultātā (turpmāk) tiek uzskatīts par pastāvošu atbalstu (bet netiek atzīts par likumīgu ar atpakaļejošu spēku).

29. Papildus pašam to seku vērtējumam, ko rada Komisijas tiesību noilguma termiņa izbeigšanās saskaņā ar Padomes Regulas (ES) 2015/1589 17. panta 1. punktu, šķiet, ka ir būtiski ņemt vērā arī Tiesas 2006. gada 5. oktobra spriedumā *Transalpine Ölleitung in Österreich GmbH u.c./Finanzlandesdirektion für Tirol u.c.*, C-368/04, kā arī 2008. gada 12. februāra spriedumā lietā *Centre d'exportation du livre français (CELF), Ministre de la Culture et de la*

Communication/Société internationale de diffusion et d'édition (SIDE), C-199/06, formulēto apgalvojumu, saskaņā ar kuru Eiropas Komisijas lēmums, ar kuru nepaziņots atbalsts ir atzīts par saderīgu ar iekšējo tirgu, nepadara par likumīgiem tos aktus, kas nav spēkā tādēļ, ka tie ir tikuši pieņemti pretēji LESD 108. panta 3. punktā paredzētajam aizliegumam. Tomēr Tiesa arī norādīja, ka no šī panta neizriet, ka valsts tiesai būtu pienākums uzdot saņēmējam atmaksāt (iepriekš) piešķirto atbalstu, ja Eiropas Komisija jau ir pieņēmusi lēmumu, ar kuru šis atbalsts atzīts par saderīgu ar iekšējo tirgu. Tas neskar saņēmēja pienākumu maksāt procentus par laikposmu, kad turpinājās nelikumīgā situācija, vai atlīdzināt zaudējumus, ko radījis nelikumīgi piešķirtais atbalsts.

30. Līdzīgi 2019. gada 23. janvāra spriedumā *Presidenza del Consiglio dei Ministri/Fallimento Traghetti del Mediterraneo SpA*, C 387/17, Tiesa ir secinājusi, ka saskaņā ar kuru Regulas Nr. 659/1999 15. panta 1. punktā paredzētā 10 gadu noilguma termiņa izbeigšanās sekas nevar būt tādas, ka nelikumīgs valsts atbalsts tiek atzīts par likumīgu ar atpakaļejošu spēku tikai tādēļ, ka tas kļūst par pastāvošu atbalstu 1. panta b) punkta iv) apakšpunkta izpratnē un ka pēc tam prasībai par zaudējumu atlīdzību, ko pret attiecīgo dalībvalsti cēlušī indivīdi un konkurenti, kuru stāvokli ir ietekmējis piešķirtais nelikumīgais atbalsts, tiktu atņemts jebkāds juridiskais pamatojums.

31. Tomēr arī šajos spriedumos Tiesa neizskatīja jautājumu par to, kā minētā noilguma termiņa izbeigšanās ietekmē paša saņēmēja pienākumu atmaksāt atbalstu, kas (sākotnēji) piešķirts, neievērojot LESD 108. panta 3. punktu, tieši piemērojot šo pantu.

32. Pēc iesniedzējtiesas domām, citētās Savienības tiesību normas šajā lietā nav uzskatāmas par *acte éclairé*.

33. Tātad var rezumēt, ka uzdotais jautājums būtībā ir par to, vai (tikai) Komisijas tiesību noilguma termiņa izbeigšanās saskaņā ar Padomes Regulas (ES) 2015/1589 17. panta 1. punktu (arī valsts tiesas tiesvedības laikā), kā rezultātā piešķirtais atbalsts tiek uzskatīts par pastāvošu atbalstu atbilstoši šīs regulas 1. panta b) punkta iv) apakšpunktam un 17. panta 3. punktam, liedz valsts tiesai uzdot atbalsta saņēmējam atmaksāt (nepaziņoto) atbalstu, pamatojoties uz LESD 108. panta 3. punkta tiešu piemērošanu.

34. Atbildot uz šo jautājumu, iesniedzējtiesai šķiet, ka ir pieļaujams (lai gan ne bez pamatotām šaubām) secināt, ka, ja no LESD 108. panta 3. punkta tiešas piemērošanas neizriet valsts tiesas pienākums uzdot saņēmējam atmaksāt priekšlaicīgi piešķirto atbalstu tad, kad Komisija jau ir pieņēmusi lēmumu, ar kuru šis atbalsts ir atzīts par saderīgu ar iekšējo tirgu, tad vēl jo mazāk tiesa var uzlikt šādu pienākumu, pamatojoties uz minēto pantu, ja objektīvas noilguma termiņa izbeigšanās dēļ Komisija vairs nepieņems (vai vairs nevar pieņemt) šādu lēmumu.